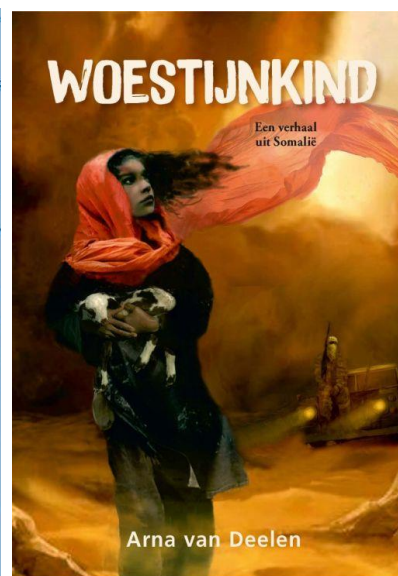
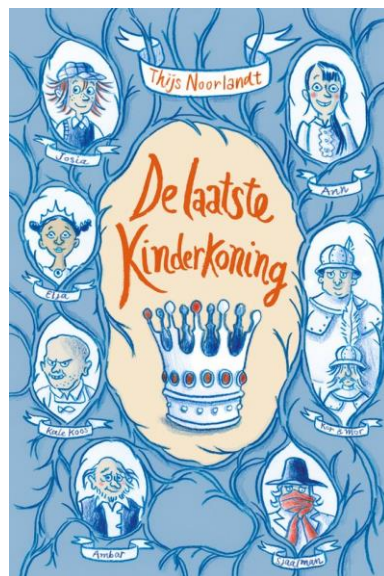

Het Hoogste Woord

Juryrapport 2024

Inleiding

Dit jaar reikt de vakjury voor de 28^e keer het Hoogste Woord uit, de prijs voor het beste kinderboek uit de inzendingen door uitgeverijen met een christelijke signatuur. Welk van de zeven ingezonden boeken sleept deze felbegeerde prijs in de wacht?

De vijfkoppige jury is een bont gezelschap afkomstig uit verschillende delen van Nederland. We hebben allemaal een eigen kijk op de boeken, vanwege onze achtergrond, onze werkzaamheden of onze geloofsbeleving. Daarin ligt onze kracht. Alle boeken zijn uitvoerig besproken.

Het aanbod

Het aanbod was heel divers, van historische jeugdboeken tot prentenboeken. Dit waren de aangemelde boeken, op alfabetische volgorde van de achternaam van de auteur:

- *Het meisje zonder naam*, Rijk Arends, uitgeverij Den Hertog
- *Saga, gevangen in het ijs*, Leonard Boekee, uitgeverij Columbus
- *Woestijnkind*, Arna van Deelen, uitgeverij De Banier
- *De opdracht voor groep acht*, Ria Mourits – den Boer, uitgeverij Gebr. Koster
- *De laatste kinderkoning*, Thijs Noorlandt, uitgeverij De Vuurbaak
- *Een wolk om mij heen*, Noëlle van Vliet, uitgeverij Columbus
- *Alleen maar zee*, Willemijn de Weerd, uitgeverij Columbus

Beoordeling

Om zo'n divers aanbod op een eerlijke wijze te beoordelen, is elke titel langs dezelfde meetlat gelegd.

1. Vormgeving

Dit betreft alle aspecten van een uitgave die te maken hebben met de vormgeving. Natuurlijk kijken we in detail naar de illustraties. Zijn ze sfeervol? Welke techniek is gebruikt? Voegen ze iets toe aan de tekst? Nodigt de omslag uit tot lezen?

De jury heeft ook oog voor de opmaak van het binnenwerk; van het gebruikte lettertype tot de opzetting van de bladspiegel toe.

2. Plot en verhaallijnen

Bij dit punt wordt de inhoud en opbouw van een verhaal onder de loep genomen. Wordt het verhaal logisch opgebouwd en uitgewerkt? Zet de auteur op een goede manier emotionele en situationele spanning in? Ook besteden we aandacht aan de uitwerking van het thema.

3. Karakterisering

Een goed verhaal drijft op sterke personages. Dit punt weegt daarom zwaar mee in de beoordeling. Zijn het ronde of vlakke karakters? Worden ze goed uitgewerkt en maken ze een ontwikkeling door?

4. Vertelstijl

Onder deze noemer valt alles wat met het taalgebruik te maken heeft. Heeft de auteur een eigen stijl, is het taalgebruik verzorgd, komen er fouten in de tekst voor, zet de auteur humor in?

5. Christelijk element

Heeft de auteur het christelijke element verwerkt in de tekst? Is dat natuurlijk met het verhaal verweven, of komt het opgelegd over?

Het is goed om hierbij op te merken dat de jury zich bewust is van de veelkleurigheid van kerkelijk Nederland. We onthouden ons van waardeoordelen over theologische visies, maar benoemen wel eventuele gevoeligheden.

Hoe beter deze verschillende aspecten zijn uitgewerkt, hoe sterker de leesbeleving is. Een verhaal met meer lagen lees je graag nog een keer. Het lezen wordt dan een rijke leeservaring. Naar zulke titels is de jury op zoek.

Een prijs als het Hoogste Woord bestaat per gratie van de aanmeldingen. Het viel de jury op dat uitgevers met name boeken met vrij zware thematiek hebben aangemeld. Natuurlijk zoeken we als jury naar boeken met diepgang, maar ook een boek met een luchtiger onderwerp kan aan dat criterium voldoen.

We waarderen het als uitgevers out of the box durven denken en boeken aanmelden die eruit springen qua onderwerpkeuze, zoals het prentenboek *Een wolk om mij heen*.

Over het algemeen viel op dat de boekverzorging van de aangemelde titels dik in orde was. Bij een enkele titel had een (extra) correctieronde niet misstaan.

Uiteindelijk heeft de jury op basis van bovenstaande beoordelingscriteria drie titels kunnen nomineren die kans maken op de vakjuryprijs het Hoogste Woord. Hieronder worden ze genoemd op alfabetische volgorde van de achternaam van de auteur.

Nominaties het Hoogste Woord

1. *Woestijnkind*, Arna van Deelen
2. *De laatste kinderkoning*, Thijs Noorlandt
3. *Alleen maar zee*, Willemijn de Weerd

De jury was unaniem van oordeel dat deze drie titels een nominatie verdienen.

Met *Woestijnkind* haalt Arna van Deelen een verre cultuur heel dichtbij, door die te beschrijven vanuit de ogen van een jong meisje. Ze maakt invoelbaar hoe zwaar het is om als christen te leven in een land waar dat verboden is. Het boek laat je achter met respect voor christenen die standhouden in een vijandige omgeving. Van Deelen slaagt er evenzeer in om de kwetsbare positie van (jonge) vrouwen te beschrijven, in een cultuur waar ze weinig in hebben te brengen.

De laatste kinderkoning is een boek met een heel ander karakter: ludiek, maar mét inhoud. De jury heeft genoten van de originele insteek van dit verhaal vol actie. Onvoorspelbaar, geestige en interessant qua thematiek. Thijs Noorlandt heeft een debuut geschreven dat echt wat toevoegt aan het bestaande aanbod. Bovendien weet hij het christelijke element subtiel in het verhaal te verwerken.

Met *Alleen maar zee* durfde Willemijn de Weerd een zwaar thema op te pakken. Invoelend schrijft ze vanuit het perspectief van een jong meisje over de Watersnoodramp van 1953. De heftige gebeurtenissen, maar vooral hun emotionele impact, blijven de lezer bij. Tegelijkertijd blijft de auteur weg van sensatie of sentiment. Knap gedaan.

Winnaar

Uiteindelijk is de keus van de jury gevallen op *Alleen maar zee*. Met deze titel toont Willemijn de Weerd zich een ervaren auteur, die op basis van bekende historische feiten een indrukwekkend verhaal weet te creëren. Haar onopgesmukte, zorgvuldige vertelstijl past uitstekend bij de onderwerpkeuze. Het verhaal raakt je als lezer en blijft je bij. Tegelijkertijd biedt het stof tot verder nadenken en mogelijkheden voor gesprek. Een veelzijdige titel, die de vakjuryprijs verdient.

De prijs

De winnaar van het Hoogste Woord wint een geldbedrag en een uniek kunstwerk, dat speciaal voor de gelegenheid is gemaakt door Gert Bossenbroek.

Tot slot

De vakjury het Hoogste Woord, die sinds 1995 actief is, wil de kwaliteit van christelijke kinderboeken verhogen en vernieuwing stimuleren door gericht aandacht te besteden aan goedgeschreven, christelijke jeugdboeken. Er is veel veranderd sinds die tijd. In de aangemelde titels van de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat er door auteurs en uitgeverijen hard gewerkt is aan het tot stand brengen van mooie en kwalitatief goede boeken.

De jury:

Pieter Beens
Ruth Hartog
Rebecca Koppejan
Hans Mijnders
Marija Veldhoen (v)

DE WINNAAR VAN HET HOOGSTE WOORD 2024

	<p>Titel: Alleen maar zee Auteur: Willemijn de Weerd Boekverzorging: Buitenspel, Meppel Uitgeverij: Columbus</p>
---	--

Samenvatting

Het stormt vaker op de plek waar Riet (11) woont, maar deze storm is anders. Zelfs haar vader maakt zich zorgen. Eerst worden er spullen naar boven gesjouwd. Daarna verhuizen Riet en haar familie ook naar boven. Uiteindelijk moeten ze zelfs van de zolder het dak op. Als de zee komt, verwoest hij alles. De wereld wordt één grote zee. In die zee drijft een vlot met een groep mensen erop. Ze komen vlak langs het huis van Riet. Het lukt Riet en haar zusje om op het vlot terecht te komen. Maar voor hun vader, moeder en broertje is geen plek meer. Gelukkig worden zij later ook gered. Van de burens heeft alleen de buurjongen Gijs het overleefd. Riet en haar familie worden opgevangen door haar opa en oma in Dordrecht. Na maanden wachten, krijgen ze een nieuw huis in Zeeland. *Alleen maar zee* is gebaseerd op de gebeurtenissen die in 1953 tijdens de stormnacht en de periode daarna plaatsvonden.

Vormgeving

Alleen maar zee is zorgvuldig vormgegeven. Het boek heeft een mooie omslag met een rustige kleurencombinatie. Het past qua stijl bij twee andere, ook op waarheid gebaseerde, jeugdboeken die de ervaren auteur Willemijn de Weerd heeft geschreven: *Papa, waar blijf je?* en *Knokken voor een kans*. Op het omslag staat een foto van een meisje met op de achtergrond een foto van de Watersnoodramp. Het meisje ziet er wel erg modern uit voor de jaren 50, waarin dit verhaal zich afspeelt. Het binnenwerk is rustig vormgegeven met een duidelijk lettertype op stevig, crèmekleurig papier. Achter in het boek is achtergrondinformatie met enkele foto's over de Watersnoodramp toegevoegd. Het boek eindigt met een verklarende woordenlijst, het woord 'sanatorium' wordt bijvoorbeeld uitgelegd.

Plot en verhaallijnen

Met enkele woorden wordt de lezer het verhaal ingetrokken, pagina 7: *Boos zit Riet op haar bed in de woonkamer*. Waarom zou ze boos zijn en waarom staat er een bed in de woonkamer? Dan steekt er een storm op. Al snel wordt duidelijk dat de storm geen gewone storm is. De auteur weet de spanning goed op te bouwen, zonder het gevaar expliciet te benoemen. Het verhaal wordt consequent vanuit het perspectief van Riet geschreven. Dat maakt het verhaal realistisch en waarheidsgetrouw. De spanning en de paniek zijn voelbaar. Willemijn de Weerd tekent de spanning met woorden. Dat zorgt ervoor dat je als lezer meeleeft en als het ware met Riet de zolder op vlucht. Op pagina 7 staat bijvoorbeeld: *Buiten klinkt een klap, er valt iets op de grond. Riet kijkt naar buiten. Een dakpan ligt in duizend stukjes voor het raam*. Van de bovenverdieping verhuist het gezin naar de zolder.

De auteur weet het klein te houden. Voor Riet is haar mooie vest heel belangrijk, dat scheurt als ze snel naar boven moet. Op pagina 19 schrijft de auteur: *Dat mag niet. Ze is juist zo zuinig op haar mooie vest*.

In de omgang met details is de auteur helaas niet altijd even zorgvuldig. Riet lust bijvoorbeeld geen kaas. Maar op pagina 49 staat: *Als ze op zaterdag op de boerderij helpt, krijgt ze in de keuken altijd een beschuitje met kaas van haar*. Op pagina 85 verwijst de auteur naar Vino als ze en haar. Eerder is Vino een hij genoemd. Op pagina 92 pakt mama een plastic zakje. In de jaren 50 bestond dat nog niet.

De auteur beschrijft heel veel details van de Watersnoodramp. Ze deinst er niet voor terug om huiveringwekkende details, zoals een bevalling op het vlot, te beschrijven. Voor sommige kinderen kan dit heftig zijn om te lezen.

Sommige passages zijn lastiger te volgen. Bijvoorbeeld in het huis waar Riet met haar zusje wordt opgevangen. Het is daar ontzettend druk. De vele andere mensen worden op pagina 44 beschreven als: *de man, een vrouw*. Daardoor is het lastig om de verschillende personen uit elkaar te houden. Naast de spanning om de storm is er ook spanning rondom de gezondheid van Riet. Ze is bijna opgeknapt van tuberculose. Het bed waar ze maanden op gelegen heeft, staat nog in de woonkamer. Maar ze gaat weer hoesten. Dat roept angst op om weer zo ziek te worden en in bed te moeten liggen. Van de dokter moet ze rusten en afleiding zoeken. De spanning om de gezondheid van Riet zorgt voor een extra laag in het verhaal.

Karakterisering

Riet is de hoofdpersoon van dit verhaal. Ze krijgt te maken met keuzes die leven of dood kunnen betekenen. Riet wordt geconfronteerd met overlevingsdrift en morele dilemma's. Op de vloten en reddingsboten is bijvoorbeeld alleen plaats voor mensen. Riet gumt de bovenste twee namen uit op een lijst van mensen die gered moeten worden en schrijft daar de namen van haar ouders op (p. 45). Alie, een vrouw die gered is, denkt dat Riet haar eigen dochter is. Riet maakt daar gebruik van om een deken te kunnen krijgen (p. 60). Deze twee voorbeelden tonen aan dat Riet een uitgewerkt, gelaagd karakter heeft. Ze maakt keuzes waar over doorgepraat kan worden met kinderen. Riet is aan het begin van het verhaal vooral praktisch ingesteld: haar poppenhuis moet gered worden, ze doet droge kleding aan. Ze observeert en lijkt niet bang. Later in het verhaal wordt duidelijk dat de gebeurtenissen die Riet meemaakt hun tol eisen. De emoties van Riet worden niet beschreven, maar fysiek duidelijk gemaakt. *Riet neemt een minihapje. Het voelt alsof ze weer moet overgeven* (p. 84). De vader en moeder van Riet zijn realistische personages. Ze worden liefdevol beschreven, maar zijn niet zonder gebreken. Soms zijn ze moedeloos of geërgerd. Op pagina 23 reageert moeder kribbig. *'Wat sta je nou te kijken?'*

Thema

Dit boek beschrijft wat er gebeurde tijdens de Watersnoodramp. De auteur slaagt erin dit thema voor het voetlicht te brengen, zodat deze gebeurtenissen niet vergeten worden.

Vertelstijl

Het verhaal leest vlot. De hoofdstukken zijn kort en eindigen vaak met een cliffhanger. Bijvoorbeeld p. 21 *'Wachten? Waarop dan?' Papa zegt niets terug.*

Over het algemeen is het een heel zorgvuldig geschreven verhaal. De jury is maar een enkel foutje tegengekomen. Bijvoorbeeld op p. 15 waar een punt ontbreekt. En op p. 16 wordt met *die* verwezen naar een vest.

Christelijk element

Thema in dit boek is dat God redding geeft/kan geven. Op p. 36 gilt mama: *'Red ons Heere, red ons!'* Op p. 53 bidden Riet en haar zusje Lenie. Riet vertelt haar zusje dat ze in het sanatorium gebeden heeft of ze beter mocht worden. Op p. 98 zegt mama: *'We zijn er alle vijf nog.'* Papa bidt: *'Dank U voor uw sparende hand.'* Tegelijkertijd zijn er zoveel mensen omgekomen. Van het gezin van de burens heeft alleen Gijs het overleefd. Vragen als: 'Hoe eerlijk is dat van God' of 'Waarom zijn zij niet gered' hadden volgens de jury een plaats mogen krijgen in dit verhaal.

Conclusie

Alleen maar zee is een realistisch en integer verhaal. Het is vlot geschreven en biedt kansen om over door te praten. Het geeft een duidelijk beeld van de Watersnoodramp en hoe kinderen deze ramp ervaren hebben.

Info auteur

Willemijn de Weerd heeft tientallen (jeugd)boeken op haar naam staan. Ze schreef onder andere de bekende Peuterbijbel. Ook heeft ze meerdere boeken geschreven die te maken hebben met geloof en opvoeding, zoals het handboek voor hoopvol opvoeden *De goed-genoeg-ouder*.

In 2004 won ze christelijke literatuurprijs 'Het Hoogste Woord' met haar boek *Ik ben niet bang* en in 2014 met het boek *Ik stuur je de zon*.

OVERIGE NOMINATIES

	<p>Titel: Woestijnkind Auteur: Arna van Deelen Illustrator: Roelof van der Schans Uitgeverij: De Banier</p>
---	---

Samenvatting

De tienjarige Sahra maakt deel uit van een nomadenvolk. Door de droogte sterven er dieren en moet Sahra met haar familie op zoek naar voedsel en water.

Het leven van Sahra wordt steeds zwaarder, zeker als haar vader een nieuwe vrouw neemt die ze als moeder aan moet spreken. Ze heeft licht nodig om het donker uit haar hart weg te jagen. Dit licht komt als de stem van een zachte wind tot haar.

Sahra begrijpt dat die stem niet van Allah is. Het is de stem van Isa, van Jezus.

Ze is opgevoed als moslim, maar wordt christen. Op een kinderlijke manier vertrouwt ze op God.

Hiermee beledigt ze haar familie. Wanneer ze de opdracht van haar vader krijgt om te trouwen met de wadaad, de priester van Allah, besluit ze te vluchten. Tijdens haar vlucht raakt ze in een zandstorm en breekt ze haar been. Ook wordt ze slaaf van een groep soldaten. Wanneer ze opnieuw vlucht, komt ze uiteindelijk bij haar oma en haar moeder terecht.

Vormgeving

Roelof van der Schans heeft voor een donkere en dreigende omslag gekozen. Er moet goed worden gekeken om alles te ontdekken wat is afgebeeld: De hoofdpersoon Sahra, een geitje en een soldaat. Vooral de militair verdwijnt bijna uit het zicht door de zandstorm.

Sahra straalt kracht en tegelijkertijd kwetsbaarheid uit, qua leeftijd is ze goed afgebeeld. Het beeld is passend bij de titel.

Het binnenwerk heeft een duidelijke en rustige opmaak. Illustraties ontbreken.

Achter in het boek zijn de andere delen uit de serie over de Vervolgde Kerk afgebeeld.

De opmaak is regelmatig slordig: zo staat er een paar keer (bijvoorbeeld op pagina 19, 109 en 125) een beletselteken aan het begin van een regel.

Het kaartje dat aan het begin van het boek is opgenomen, maakt duidelijk waar we Somalië ten opzichte van Nederland kunnen vinden.

Plot en verhaallijnen

Het zestiende deel in de serie 'Vervolgde Kerk' speelt zich af in Somalië, het land dat op nummer 2 staat op de Ranglijst Christenvervolgung van Open Doors in 2023.

Arna van Deelen heeft zich goed verdiept in Somalië. Door haar beeldende en inlevende manier van schrijven leef je mee met Sahra en proef je hoe zwaar het is om in Somalië te leven. Jammer dat de politieke en religieuze context ontbreken, waardoor je als lezer geen goed beeld krijgt waarom het zo moeilijk is om in dit land christen te zijn.

Spanning en emotie wisselen elkaar af en komen regelmatig samen in dit verhaal.

De jury vindt het een nadeel dat het verhaal te veel gebeurtenissen kent: geloofsvervolgung, vader die een tweede vrouw neemt, een soldaat die aan Sarah zit, de zorgen om de lievelingsgeit, de vlucht... Hierdoor verdwijnt het hoofdthema, christenvervolgung, enigszins naar de zijlijn. Met minder onderwerpen had het verhaal aan kracht gewonnen.

Dat de tienjarige Sarah moet trouwen met een veel oudere man, is in die cultuur niet ongebruikelijk. Het is wel belangrijk om dit thema met de jeugdige lezers te bespreken.

Ook het feit dat een soldaat Sarah wil betasten, vraagt om een gesprek over seksueel misbruik. Zo krijgt Sahra op pagina 109 te horen: *Zo gaat het hier altijd, Sahra. We moeten altijd beschikbaar zijn voor de mannen. Altijd gehoorzaam doen wat ze zeggen. Wat het ook is. Zo verlies je je onschuld ...*

Karakterisering

Het karakter van Sahra, de hoofdpersoon, is geloofwaardig en komt goed uit de verf.

Ze is een echt woestijnkind, dat opgroeit in een cultuur die ver van die van ons afstaat. Als nomadenvolk zijn ze altijd op zoek naar voedsel en water.

Haar eigen geit, Oeba, betekent heel veel voor haar. Wanneer die doodgaat, zegt ze: *Arme Oeba. Mijn bloem, noemde ik je. Je was mijn prachtige lieve bloem. Ik zal voor je dochter zorgen.* (p. 16)

Voor haar leeftijd is Sahra volwassen, zonder dat dit onnatuurlijk overkomt. Ze wordt als meisje, door de cultuur waarin ze leeft, gedwongen om jong volwassen te worden en na te denken over vragen als 'Wat wil ik niet en wat wel?' en 'Wie wil ik zijn?'

De bijfiguren worden goed neergezet. Vader is een man bij wie het vooral om zichzelf draait. Ze heeft dan ook geen fijne band met hem. Met moeder heeft ze wel een goede verhouding, maar die kan haar in deze mannencultuur ook niet echt helpen. Het is voor Sahra verschrikkelijk dat vader een tweede vrouw kiest: *In Sahra's oren begint het vreemd te suizen. Haar hand grijpt de hoorn vast van de geit die net zijn kop optilt. Ze wil schreeuwen en gillen, maar haar stem blijft in haar keel hangen* (p. 55,56).

Thema

Op het omslag staat 'Een verhaal uit Somalië'. Dit boek laat zien wat het betekent om als jong meisje christen te zijn in dit Islamitische land. De auteur verwijst voorin het boek naar Jesaja 25: 1 en 2. *De woestijn zal bloeien als een roos. Er zullen prachtige bomen groeien. Ze zal schitteren, jubelen en juichen. De woestijnbewoners zullen zien hoe machtig God is. Zij zullen de machtige daden van Hem zien.*

De volwassenwording van Sahra is een subthema.

Vertelstijl

Van Deelen heeft een invoelend verhaal geschreven dat gemakkelijk leest. Als lezer word je meegenomen in de (gedachten)wereld van Sahra.

In mooie zinnen wordt de omgeving beschreven: *Langzaam komen de rotsen dichterbij. Grote donkere blokken rijzen als reuzen voor haar op. Sahra rilt. Deze kolossen geven haar geen troost. Ze zeggen niet: 'Toe maar, hou nog even vol. Wij staan hier altijd, stevig op onze plaats, je kunt ons vertrouwen'* (p. 39).

Het taalgebruik past bij de leeftijd. Er staan geen onbegrijpelijke woorden in.

Jammer dat er een aantal fouten in het boek staan: hyena's huilen niet (p. 35), vader had vertelt (p. 35) en geit Hiba wordt op pagina 89 aangeduid met 'hij', waar dat eerder 'zij' was.

Christelijk element

In Somalië, dat voornamelijk Islamitisch is, is het heel moeilijk om de Bijbel te lezen en van Isa (Jezus) te horen.

De jury is unaniem in de waardering voor de keus om de stem van Isa, van Jezus, te beschrijven als de stem van een zachte wind. Ongetwijfeld is de auteur geïnspireerd door het verhaal uit 1 Koningen 19, waar Elia God niet ontmoet in een storm, een aardbeving of een vuur, maar in het suizen van een zachte stilte.

Ontroerend en heel mooi gekozen.

Van Deelen legt in het nawoord uit: 'Veel vervolgte christenen hebben geen Bijbel. God zoekt mensen vooral in de zachte wind van de Heilige Geest.'

Woestijnkind laat op indringende manier zien wat het betekent om als christen te leven in Somalië.

Maar ook dat God machtig is. Zo komt Sahra er tegen haar vriendin Safiya open voor uit: *Ik kniel niet meer voor Allah. Hij hoort mij niet. Ik hoor nu bij Isa* (p. 114).

Er wordt veel gebeden in het boek en het valt op dat die gebeden elke keer (snel) worden verhoord. We mogen van het gebed veel verwachten, maar in de praktijk kan God ons laten wachten of wordt een gebed op een heel andere manier verhoord dan waar we om vragen.

Conclusie

Woestijnkind laat zien wat het betekent om als jong meisje in Somalië te leven. Ook het woestijnleven in dit Afrikaanse land is beeldend verteld.

De christenvervolging was nog beter uit de verf gekomen, als er voor minder thema's was gekozen.

Info auteur en illustrator

Arna van Deelen schrijft historische jeugdboeken, maar ook verhalen over kinderen van nu. Ze won in 2014 een prijs bij de verhalenwedstrijd van het RD/De Banier.

Als leerkracht weet ze hoe belangrijk lezen is, maar merkt ze ook in de praktijk dat niet alle kinderen dat graag doen. Het is voor haar dan ook een opdracht om zo boeiend te schrijven dat ze door het verhaal gepakt worden en door willen lezen.

Roelof van der Schans heeft al heel veel boeken geïllustreerd en kiest vaak voor een realistische omslag.

	<p>Titel: De laatste kinderkoning Auteur: Thijs Noorlandt Illustrator: Marja Meijer Uitgeverij: De vuurbaak</p>
---	--

Samenvatting

Sinds koningin Floortje de wrede koning Caltabar opvolgde, is het leven in Uvoriaal heerlijk. Achtereenvolgende koningen en koninginnen gaven het land letterlijk kleur, introduceerden wetten die inwoners en vreemdelingen beschermen, en zorgden ervoor dat iedereen gelijk is en gelijke toegang heeft tot voorzieningen – van limonadefonteinen tot salarissen. Om te voorkomen dat een staatshoofd te lang aan de macht is, bedacht Floortje de Eerste bovendien een belangrijke regel: zodra een koning of koningin 18 wordt, schrijft hij of zij een wedstrijd uit. Alle kinderen mogen meedoen en wie de wedstrijd wint, is de troonopvolger.

De dag waarop koningin Elja aftreedt, zou een groot feest moeten worden maar juist in de nacht ervoor wordt de kroon gestolen. Dat betekent: geen officiële heerser meer, geen toegang tot de kluis waarin het geld wordt bewaard en geen troonopvolger. In korte tijd glijdt het land af naar een natie waarin minister Rabat de scepter zwaait, armoede weer zijn intrede doet en alle kleur verdwijnt.

In het hele land gaan kinderen op zoek naar de kroon, want wie hem vindt, wordt de nieuwe koning(in). Josia en zijn vriendin Ann zetten hun vindingrijkheid in om de kroon – en daarmee het land – te redden, maar stuiten op de ene hindernis na de andere. Hun missie slaagt op het nippertje (minister Rabat heeft een deadline gesteld; als die verstrijkt, neemt hij de regie over). Ze redden het land en ontmaskeren de minister als de kwade genius.

Vormgeving

De laatste kinderkoning valt op door zijn vrolijke en originele omslag. Illustrator Marja Meijer tekende een soort stamboom met de hoofdpersonen in een zacht complementair contrast. De illustratie geeft niets van de inhoud weg en maakt nieuwsgierig.

Het binnenwerk van het boek is gedrukt op crèmekleurig papier. Een ruime regelafstand en dito marge zorgen voor rust. Her en der zijn kleine illustraties verwerkt, waarvan er een aantal is ontleend aan de omslagillustratie. De illustraties zijn eenvoudig maar doeltreffend. Voor de afwisseling was het wel winst geweest als de portretjes uit de stamboom op het omslag niet waren hergebruikt.

Ieder hoofdstuk begint met een illustratie van een van de wetten van Uvoriaal op een rol perkament. Daaronder staan de dag en de maand waarin het hoofdstuk zich afspeelt.

De wetten geven een leuk inkijkje in de wereld van Uvoriaal. Doordat er geen verband tussen de wet en het desbetreffende hoofdstuk, is wordt echter het verhaal onderbroken. Dat kan de leesbeleving hinderen.

Plot en verhaallijnen

De zoektocht naar de kroon is beschreven vanuit het perspectief van Josia en Ann. Informatie over de geschiedenis van Uvoriaal wordt in de context van de gebeurtenissen gegeven, waardoor de lezer en passant meer leert over het bijzondere land.

De laatste kinderkoning heeft eigenlijk twee hoofdpersonen, maar het is niet moeilijk om je als lezer met beide te identificeren. Doordat de lezer vooral over de schouder van Josia meekijkt, krijgt de lezer een alomvattend perspectief en leert hij als het ware sommige dingen eerder of uitvoeriger dan Ann. Er zit veel vaart in het verhaal. Tijdens hun speurtocht komen Josia en Ann verschillende soorten personen tegen – van helden tot schurken en alles daartussenin. De auteur lijkt vooral bij monde van raadsadviseur Ambar zijn lessen aan de lezer te willen geven. Die aanpak geeft het boek naast zijn malle en humoristische kant de nodige diepgang.

Dat minister Rabat tegelijkertijd 'Sjaalman' en als zoon van voormalig koning Caltabar ook nog eens troonpretendent is, bezorgt hem een driedubbelrol. Noorlandt weet de lezer daarmee tot laat in het boek op het verkeerde been te zetten.

Overigens blijkt de titel na het lezen van het boek niet helemaal te kloppen. Want Elja zou de laatste kinderkoningin (in plaats van kinderkoning) kunnen zijn, maar is dat niet. Daarmee zet de titel de lezer dus op het verkeerde been.

Karakterisering

Josia is een jongen waarmee je je als lezer moeiteloos kunt identificeren. Hij is avontuurlijk, speels en serieus tegelijk. Zijn vriendin Ann is ook levenslustig, maar in veel opzichten te tegenpool van Josia: ze is bang waar Josia overmoedig of doortastend waar Josia twijfelt. Het duo vult elkaar daarmee goed aan. Gaandeweg het verhaal leer je hen als lezer goed kennen.

Veel andere personages zijn stereotiep: de kleine wachter Kor en de grote wachter Mor, de lieve koningin Elja, de kwaadaardige minister Rabat en de criminele visboer Kale Koos. Die stereotypering is niet overdreven uitgewerkt en heeft een humoristisch effect dat eerder ondersteunend dan hinderlijk is in het verhaal.

Uvoriaal is sowieso een fantastisch fantasieland voor liefhebbers van snoep, kleurstoffen en andere prikkels. Door aan kinderlijke fantasieën te appelleren en tegelijkertijd grenzen te stellen, slaagde de auteur erin een even fantasierijke als herkenbare omgeving te creëren. Dat is knap gedaan.

Zo'n luilekkerland spreekt tot de verbeelding, al had er van de jury nog iets meer verrassing in het verhaal mogen zitten – zoals een stiltedag (ideaal voor alle kinderen die niet zoveel prikkels aan kunnen) of een kinderkoning die bij nader inzien helemaal niet zo'n succes was. Het verhaal was daardoor realistischer en voor sommige kinderen herkenbaarder geworden.

Vertelstijl

De laatste kinderkoning bruist van de activiteiten – of dat nu is in het zonnige en kleurrijke land of op het moment dat er een schaduw over de toekomst valt. Als er in het land niets meer te beleven valt door de nieuwe regels van minister Rabat, beleven Josia en Ann wel iets of bedenken ze een plan waardoor de lezer alweer nieuwe avonturen ziet lonken. Dat nodigt uit om voortdurend door te lezen. Tegelijkertijd slaagt de auteur er goed in om het contrast tussen het kleurrijke verleden en de donkere toekomst te schetsen. Hij maakt daarbij veelvuldig gebruik van het "show, don't tell"-principe. Een alinea als *Op hun schoolplein is een groepje soldaten bezig om de speeltoestellen af te breken. Josia rent naar ze toe. 'Wat leuk, krijgen we nieuwe speeltoestellen op het plein?' Een man die bezig is een ijzeren stang door te zagen, kijkt opzij. 'Niet echt, deze materialen zijn nodig voor het leger.' (...) 'Misschien smelten ze het metaal om.'* (p. 49-50) maakt beeldend duidelijk dat er donkere wolken boven de horizon samenpakken.

Af en toe valt Noorlandt in de valkuil beschrijvend, beschouwend of uitleggerig te worden. Soms zijn de formuleringen wat zwak, zoals op pagina 100: *Josia is vol bewondering voor de slimheid van Ann*, en pagina 70: *de gemeenschap die Sjaalman in zijn stem heeft*.

Soms kloppen ook de details niet. Zo neemt Kale Koos op p. 68 bijvoorbeeld een fakkel mee, maar wordt er op p. 69 gesproken over een 'lantaarn'.

Over het geheel valt het verhaal niet op door bijzonder mooi of origineel taalgebruik, maar het leest wel bijzonder prettig weg. De jury ziet mogelijkheden voor de auteur om hier verder te groeien.

Thema

Wat is macht eigenlijk? vraagt Josia op p. 113 aan raadsadviseur Ambar. Die riposteert dat macht op zich niet iets verkeerd is, als ze tenminste goed wordt gebruikt. *Een goede koning gebruikt macht om het goede te doen voor iedereen. Een slechte koning zal zijn macht gebruiken om anderen te dwingen naar hem of haar te luisteren, ook als ze dat niet willen.*

Het is een van de weinige wat meer filosofische dialogen in het vrolijke en humoristische boek, maar raakt exact de kern van *De laatste kinderkoning*. Wat is macht? Wanneer handel je rechtvaardig? En hoe gebruik je die om je medemens tot bloei te laten komen? Laat je je leiden door eigenbelang of kies je voor het gezamenlijke belang?

Christelijk element

Noorlandt liet zich voor zijn debuut inspireren door de geschiedenis van de jonge koning Josia uit 2 Koningen 22. Die Bijbelse koning maakte verstandige keuzes, schrijft hij in zijn nawoord. Hoewel hij met *De laatste kinderkoning* een eigentijdse draai aan die geschiedenis gaf, staan Bijbelse noties als 'zorg voor elkaar' en 'rechtvaardigheid' centraal. De speelse manier waarop dat gebeurt – in het verhaal zelf en in de wetten boven ieder hoofdstuk – nodigt uit om daar verder over na te denken en erop te reflecteren.

Een enkele keer bevat het boek een duidelijke verwijzing naar een Bijbelse geschiedenis, zoals op bladzijde 68: daar snijdt Josia in een grot een stukje van de sjaal van Sjaalman. Die passage doet denken aan de geschiedenis in 1 Samuël 24, waar Saul en David in dezelfde grot terechtkomen en David een stukje van Sauls kleed afsnijdt.

Tot slot

De jury was positief verrast door het kinderboekendebuut van Thijs Noorlandt. Hij schetst trefzeker een utopie die lezers helemaal voor zich kunnen zien. Hij weet stereotypen functioneel in te zetten en fantasie en realisme in balans te houden.

Info auteur en illustrator

Thijs Noorlandt is journalist en programmamaker bij Groot Nieuws Radio. *De laatste kinderkoning* is zijn kinderboekendebuut. In 2024 verschijnt er een vervolg. Eerder schreef hij een boek over het christelijk geloof.

Marja Meijer, bekend van de Juf Fiep-serie, verzorgde de illustraties.

OVERIGE TITELS

	<p>Titel: Het meisje zonder naam Auteur: Rijk Arends Omslag: Corné van der Horst Uitgeverij: Den Hertog</p>
---	---

Samenvatting

Het Joods-christelijke meisje Lotte is in 1938 niet langer veilig in Duitsland. Joden mogen steeds minder en worden zelfs van school gestuurd. Haar broer wordt mishandeld door de Hitlerjugend, haar vader wordt opgepakt door de Duitsers.

Ze ziet het plan van haar moeder niet aankomen: *Als ze in het halletje van het appartement staat, blijft ze stokstijf staan. Naast de deur staan drie koffers* (p. 50). Samen met haar jongere broer en zus moet ze, met veel andere kinderen, met de trein mee naar Nederland en daarvandaan per schip naar Engeland.

In Engeland wordt ze gescheiden van haar broertje en zusje. Dit zorgt voor spanning en onzekerheid bij Lotte. Bij haar Engelse pleegouders voelt ze zich niet thuis. Gelukkig lukt het haar moeder een visum te krijgen en komt ze naar Engeland. Dan komt het bericht dat haar vader door de Duitsers is vrijgelaten en samen met haar oudste broer ook zo snel mogelijk naar Engeland wil komen.

Vormgeving

De omslag is een collage van een meisje, een schip, bommenwerpers en een hakenkruis.

In één oogopslag is te zien dat het een oorlogsboek is. Het geheel heeft een sombere uitstraling en echt verrassend of origineel is de omslag niet. De titel is door de contrasterende kleuren goed te zien. De bommenwerpers zijn waarschijnlijk toegevoegd om dreiging uit te beelden, maar ze komen in het hele verhaal niet voor.

Het binnenwerk is rustig: een mooie bladspiegel met voldoende ruimte tussen de zinnen.

Aan het begin van elk hoofdstuk zijn bommenwerpers afgebeeld.

De keus voor de titel wordt door de jury niet begrepen. Lotte houdt bijna het hele verhaal haar eigen naam, al verandert die wel. In Engeland wordt ze Charlotte genoemd.

Origineel is de titel ook niet. Er is een boek met dezelfde titel, geschreven door Diney Costeloe. Ook zijn er de nodige boektitels die hierop lijken: *Jongen zonder naam*, *Een man zonder naam* en *Vrouw zonder naam*.

Plot en verhaallijnen

Het verhaal zit goed in elkaar, de historische gebeurtenissen kloppen. De start is op 5 november 1938, het verhaal eindigt in juni 1939.

Zoals Arends in zijn nawoord opmerkt is het verhaal over Lotte verzonnen, maar wel gebaseerd op waargebeurde verhalen. In het nawoord wordt meer verteld over de Kristallnacht en de kindertransporten.

In het boek komen veel spannende gebeurtenissen voor, maar ze worden grotendeels niet uitgewerkt. De spanning in de Kristallnacht, de gevangenschap van vader, broer Hans die in elkaar wordt geslagen, het vertrek uit Duitsland... Jammer dat er weinig samenhang is tussen deze gebeurtenissen. Hierdoor kabbelt het verhaal wat door en gaat de spanning voor een groot deel aan de lezers voorbij.

De jury vraagt zich ook af hoe realistisch het is dat het hele gezin weet te ontkomen aan de Duitsers. Aan het eind van het boek blijf je als lezer met vragen zitten. Intussen is bekend dat er een vervolg op dit verhaal is geschreven: *Nergens welkom*.

Karakterisering

De hoofdpersoon, Lotte, is een sterk meisje. Tijdens de lange reis van Duitsland naar Engeland is zij verantwoordelijk voor haar jongere broer en zus. Ook moet ze zich in een nieuw land, in een nieuw gezin en op een nieuwe school zien te redden.

Dit lukt haar wel, maar haar karakter is lastig te duiden. Soms is ze fel, dan weer juist twijfelend en onzeker. Voor de lezer is het lastig om zich met haar te identificeren. Hier gaan we in een volgend kopje verder op in.

Moeder blijft als karakter vlak. Als Hans door de Hitlerjugend in elkaar is geslagen, reageert ze bijna emotioneel: *Mama loopt naar hem toe. Ze lijkt haar eigen verdriet te vergeten en komt gelijk in actie. Ze pakt een natte doek en dept het gezicht van Hans. 'Wie hebben dat gedaan?' vraagt mama* (p. 30). Haar oudste broer is beeldend beschreven: *'Ik wil bij de Hitlerjugend,' zegt hij. Hij marcheert door de kamer, net zoals de jongens in de optocht. Zijn armen zwieren langs zijn slungelige lijf. 'Alle jongens hebben een dolk,' zegt hij. Hij grijpt het keukenmes van het aanrecht en steekt dat tussen zijn riem. Dan steekt hij zijn arm schuin omhoog.* Als persoon komt hij meer uit de verf dan Lotte.

De tegenstelling tussen goed en fout wordt tot een karikatuur in de zin: *Er zijn ook nog goede Duitsers. Dat geeft weer een beetje moed* (p. 37).

Thema

Onderwerp is de angst bij de Joden in het vooroorlogse Duitsland. De toenemende dreiging zorgt voor spanning. Om hun jonge kinderen in veiligheid te brengen worden ze op de trein gezet en in Engeland ondergebracht in gastgezinnen. Over de jaren voor de Tweede Wereldoorlog zijn nog weinig jeugdboeken. De jury waardeert het dat Rijk Arends voor dit onderwerp heeft gekozen.

Vertelstijl

De vertelstijl is zorgvuldig, maar het verhaal blijft op afstand. Voor de lezer is het lastig om zich te identificeren met de hoofdpersonen. Zo wordt de wanhoop van de moeder om haar kinderen naar Engeland te sturen onvoldoende gevoeld. Ook de paniek en angst van de kinderen, als ze met heel veel leeftijdgenoten in de trein zitten, ervaar je als lezer te weinig. De jury heeft zich afgevraagd waar dit door komt. Zijn we door de vele boeken die er over de Tweede Wereldoorlog zijn verschenen afgestompt en raakt het lijden en verdriet ons daardoor minder? Wellicht, maar dat daagt hedendaagse auteurs juist uit om de boodschap met impact over te brengen. Een belangrijker oorzaak ziet de jury in het feit dat Lotte als hoofdpersoon zelf meer op afstand blijft van de gebeurtenissen (als observator), dan ze er zelf deel van uitmaakt.

We maken te veel een observerende Lotte mee in plaats van een hoofdpersoon die zelf al deze verschrikkelijke dingen meemaakt.

De schrijfstijl is soms wat beschrijvend: *Lotte zucht. Ze kan het allemaal niet overzien.* (p. 52) Dit is al duidelijk door de vragen die ze aan haar moeder stelt, als die vertelt dat ze naar Engeland moet.

Op pagina 86 staat een zin die grammaticaal niet klopt: *Ze gaat naar boven en legt de baby in de wieg, die het gelijk op een krijsen zet.*

Er zijn ook juist mooie zinnen, zoals op pagina 27: *Lotte weet het, mama weet het, Maria weet het. Ze weten allemaal dat het alleen maar erger zal worden, maar niemand durft het te zeggen.*

Op o.a. pagina 120 en 123 is de alinea-indeling onzorgvuldig.

Christelijke element

Lotte groeit op in een christelijk gezin waar in de Bijbel wordt gelezen en wordt gebeden. Deze christelijke aspecten worden op een natuurlijke manier verweven in het verhaal.

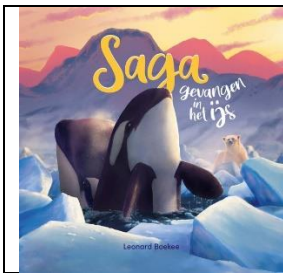
Ze vindt het moeilijk om voor haar geloof uit te komen: *Zal ze gewoon vertellen dat ze christelijk is? Maar wat als ze daardoor buiten de groep valt?* (p. 73) Tegelijk is er het vertrouwen in Gods zorg: *In haar gedachten hoort ze de stem van haar vader: Als Hij voor de musjes zorgt, Lotte, zal Hij dan ook niet voor jou zorgen?* (p. 123)

Conclusie

Rijk Arends is een boeiend verteller, dat heeft hij in zijn eerdere boeken ook al bewezen. De jury vindt het jammer dat de hoofdpersonen in dit verhaal op afstand blijven, waardoor je als lezer onvoldoende wordt geraakt door de heftige gebeurtenissen.

Info auteur

Rijk Arends is locatiedirecteur van een basisschool en kinderboekenschrijver. Met twee eerdere boeken, *Overboord* en *De andere wereld* won hij Het Hoogste Woord.

Titel: Saga, gevangen in het ijs
Auteur: Leonard Boekee
Illustrator: Leonard Boekee
Uitgeverij: Columbus

De pagina's in het prentenboek zijn niet genummerd. Om in dit verslag te kunnen verwijzen naar specifieke pagina's, gebruiken we wel paginanummers. De titelpagina valt samen met pagina 1.

Samenvatting

Saga is een jonge orka. Samen met haar familie zwemt ze een onbekende fjord in. Normaal gesproken is deze fjord dichtgevroren, maar nu is er geen ijs. Plotseling verandert de wind van richting. Het wordt ijskoud en de fjord vriest dicht. De orka's komen vast te zitten in het oprukkende ijs. Na drie dagen draait de wind naar het zuiden en komt het ijs weer in beweging. Een walvis heeft een scheur in het ijs ontdekt en duwt de schotsen opzij. De orka's volgen hem. Eindelijk bereiken ze het open water van de oceaan en kunnen ze ontsnappen uit het ijs.

Vormgeving

In het prentenboek over Saga speelt beeld een belangrijke rol. Paginagrote illustraties nemen de lezer mee in de leefwereld van Saga. De illustraties zijn digitaal gemaakt en levensecht. De jury vond de illustratie van de ijsbeer op pagina 16 en 17 minder geslaagd. De vacht van de ijsbeer is wat grof getekend en komt onnatuurlijk over. Ook is de verhouding tussen tekst en beeld op deze pagina's niet helemaal in balans. Er is in de illustraties sprake van een prettige afwisseling in perspectief. Soms is er gekozen voor een close-up, soms wordt er uitgezoomd en krijg je een goed beeld van de situatie waarin Saga zich bevindt. Ook zijn er illustraties die laten zien wat zich onder het wateroppervlak bevindt. De schutbladen vormen een aanvulling op het verhaal. De heldere kleuren maken het boek aantrekkelijk om te bekijken en de illustrator heeft aandacht besteed aan de details.

Plot en verhaallijnen

Het verhaal over Saga is spannend geschreven. Je houdt als lezer je adem in. Raakt de groep orka's op tijd uit het ijs? Het fictieve verhaal over Saga wordt afgewisseld met informatieve tekst in aparte kaders. Deze afwisseling maakt het boek lastig om voor te lezen. Het verhaal wordt steeds onderbroken door informatieve tekst. Bovendien is het fictieve verhaal geschikt voor jonge lezers, terwijl de informatieve tekst gericht is op een ouder publiek. De plot van het verhaal is niet eenvoudig. Door klimaatverandering is er minder ijs. Dat maakt dat de orka's verder naar het noorden kunnen trekken. Als de wind naar het noorden draait, kan de fjord waarin ze zich bevinden dichtvriezen. Het ijs vormt dan een bedreiging voor de orka's. Ingewikkeld in dit boek is dat je als lezer hoopt dat het ijs verdwijnt, zodat de orka's vrij zullen zijn. Je wordt in het informatieve kader echter juist opgeroepen om mee te helpen de opwarming van de aarde te voorkomen, zodat zee-ijs minder snel wegsmelt. Dit is voor een jonge lezer lastig bij elkaar te brengen.

Karakterisering

Saga is een jonge, nieuwsgierige orka. Ze is niet bang en houdt van een grapje. Ze vindt het maar wat spannend dat ze een nieuw gebied gaan ontdekken. Als oma ongerust wordt, begrijpt Saga haar angst niet. Wat kan er nu gebeuren? Ook als de andere orka's ongerust worden, ziet Saga nog geen gevaar. Pas wanneer het ijs van alle kanten de orka's omsluit, raakt Saga in paniek. De band tussen de orka's is op een invoelende manier beschreven. Ze laten elkaar niet in de steek en zorgen er met elkaar voor

dat het wak openblijft. Wanneer Saga te weinig lucht heeft om onder het ijs door te zwemmen, helpen haar moeder en haar oma haar: *Dan voelt Saga de neuzen van mama en oma. Ze duwen haar in volle vaart in de richting van het licht.* (p. 23). Volgens de informatieve tekst zijn orka's echte groepsdieren en dat komt in dit verhaal duidelijk naar voren. Het is knap dat je als lezer zo meeleeft met een orka, een groot en gevaarlijk dier.

Thema

Het thema van het boek is klimaatverandering. Op de cover wordt dit ook toegelicht: *Dit boek belicht klimaatverandering door middel van een prachtig geïllustreerd en informatief verhaal dat kinderen van alle leeftijden zal boeien.* Ook in de informatieve tekst wordt aandacht besteed aan dit thema. Kinderen worden opgeroepen hun steentje bij te dragen om klimaatverandering tegen te gaan. Met de keuze voor een orka als hoofdpersoon heeft de auteur voor een originele invalshoek gekozen om dit thema aan de orde te stellen.

Vertelstijl

Saga, gevangen in het ijs is op een toegankelijke manier geschreven. Door de tegenwoordige tijd waarin het verhaal is geschreven, komt het verhaal dichtbij. Het verhaal begint met Saga die een grote hap lucht neemt: *Pfffff!* (p.2) Deze uitroep komt een aantal keer terug in het verhaal en heeft een afwijkend lettertype. Ook de uitroep van mama wanneer ze een ijsbeer wil afschrikken, is in dit afwijkende lettertype weergegeven: *Wiiiiiiiiieeeeeew!* (p.16). Door de vragen van Saga wordt de lezer betrokken bij het verhaal en bouwt de auteur spanning op: *Waarom maakt oma zich zorgen als de wind draait? Wat kan er nu gebeuren?* (p.5). De auteur kiest voor een open einde. Als de orka's uit het ijs zijn ontsnapt, luidt de laatste zin: *Saga's angst smelt weg. Eindelijk kan iedereen weer opgelucht ademen. Nou ja ... iedereen?* (p. 25). Op de illustratie is te zien dat drie zeehonden op een ijsschots angstig opkijken naar de groep orka's. Het schutblad tenslotte maakt het verhaal af: de zeehonden worden omsingeld door de orka's en kunnen geen kant uit. Tekst en beeld zijn complementair aan elkaar. De illustraties zijn onmisbaar voor een goed verstaan van de tekst.

Christelijk element

Het boek nodigt uit om met kinderen in gesprek te gaan over klimaatverandering. In dit gesprek zou heel goed aandacht kunnen worden besteed aan Bijbelse noties als rentmeesterschap. In het boek zelf gebeurt dit niet. Door de realistische illustraties raak je als lezer onder de indruk van de schoonheid van de schepping en voel je de noodzaak om je in te zetten voor het behoud ervan.

Conclusie

Met *Saga, gevangen in het ijs* heeft Leonard Boeke een aansprekend en spannend verhaal geschreven over een actueel thema. De informatieve tekst zal ook oudere lezers aanspreken en brengt de wereld van de orka dichtbij.

Korte biografie van auteur en illustrator

Leonard Boeke is grafisch vormgever, illustrator en natuurliefhebber. Zijn vorige prentenboek *Saga, de orka die geen haring lustte*, won de EigenWijsPrijs 2021.

	<p>Titel: De opdracht voor groep 8 Auteur: Ria Mourits-Den Boer Illustrator: Anneke Verheul-Moerdijk Uitgeverij: Gebr. Koster</p>
---	--

Samenvatting

De meester van groep 8 heeft iets bedacht: de leerlingen moeten een werkstuk maken over de Tweede Wereldoorlog. Freek is enthousiast: dat kan hij mooi doen met Dirk, zijn beste vriend. Helaas zet de meester een dikke streep door dat plan. Hij stelt zélf de tweetallen samen. Dus zit Freek opgescheept met Ronald – een jongen die een beetje buiten de groep staat en door Freek en Dirk verachtelijk voor ‘slome’ wordt uitgescholden.

Maar Ronald heeft wel een goed idee: een oude oom woonde tijdens de oorlog in Rotterdam en maakte daar veel mee – van het bombardement tot de hongerwinter. De krasse man werkt graag mee aan het werkstuk, en als hij eenmaal op de praatstoel zit komt hij er niet meer vanaf. Zo ontstaat als het ware een verhaal in een verhaal, met de memoires van oom Aad als middelpunt. De samenwerking met Ronald levert Freek een hoog cijfer op, maar kost hem wel bijna zijn ‘vriendschap’ met Dirk. Dat stelt hem voor een belangrijke vraag: wie zijn je vrienden eigenlijk?

Vormgeving

De opdracht voor groep 8 heeft een vrij traditioneel omslag met daarop de twee hoofdpersonen tegen het decor van een brandende stad. De omslagillustratie maakt daarmee snel het thema en de hoofdlijnen duidelijk zonder de inhoud van het verhaal te verklappen.

Het valt de jury op dat de omslagillustratie en de illustraties in het binnenwerk donker en dik aangezet zijn. Dat gaat ten koste van de levendigheid en nuance in de beelden. De illustraties zijn bovendien niet altijd even accuraat. Zo komt een close-up van twee verstrengelde handen (p. 77) nogal onnatuurlijk over.

Het onderscheid tussen het verhaal over Freek en Ronald en het relaas van oom Aad is zichtbaar aan de vormgeving van de tekst. De memoires van oom Aad worden cursief weergegeven. Hoewel deze in steek de lezer houvast biedt, levert de cursivering van hele hoofdstukken een vermoeiende leeservaring op.

Plot en verhaallijnen

In *De opdracht voor groep 8* lopen twee verhaallijnen door elkaar: één uit het heden en één uit het verleden. De manier waarop dat wordt gedaan (met afzonderlijke hoofdstukken én cursivering voor het verhaal van oom Aad) zorgt voor een natuurlijke overgang.

De jury is minder te spreken over de uitwerking van het verhaal. Beide verhaallijnen bevatten veel stereotypen en doen daarmee geen recht aan de realiteit van de oorlog en vandaag.

De hedendaagse verhaallijn draait om een klassiek en weinig origineel probleem: een buitenstaander, een ongewenste samenwerking en een vriendschap onder spanning. In deze verhaallijn spelen alleen jongens een rol. Het viel de jury op dat de jongens allemaal traditionele Hollandse namen hebben. Hun manier van leven en communiceren (zonder mobiele telefoon of appende moeders, maar met een ‘ouderwetse’ vaste lijn) roept weinig herkenning op.

De historische verhaallijn bevat op zijn beurt onvolkomenheden en onwaarschijnlijkheden. Zo wekt het verhaal de suggestie dat het bombardement op Rotterdam direct na de overvliegende Duitse vliegtuigen plaatsvond, terwijl dat in werkelijkheid 4 dagen later was. Te midden van het tumult raken de jonge Aad en zijn vader bovendien twee gezinsleden kwijt die even daarvoor nog in huis waren. Na vier bange dagen komen ze zonder kleerscheuren aangelopen: ze blijken al die tijd bij familieleden in een andere plaats te hebben gebivakkeerd. Dat Aad met een auto door de verwoeste binnenstad van Rotterdam kan rijden is ook onwaarschijnlijk – niet in het minst omdat auto's in de jaren 40 een schaars bezit waren.

Het is evenmin logisch dat Aad, die na tewerkstelling in Duitsland onderduikt, vanaf zijn onderduikadres 'met verlof' gaat om een paar dagen bij zijn vriendin door te brengen. Een oplettende lezer kan zich daarnaast afvragen of de datering klopt. Oom Aad was bij het uitbreken van de oorlog 19 jaar. Als hij zijn verhaal doet, is hij 92. Dat zou betekenen dat *De opdracht voor groep 8* zich afspeelt in 2013 – een wat onlogisch gegeven voor een boek dat in 2023 is uitgegeven. Het boek kent een klassiek 'eind goed-al goed'-plot. Alle wederwaardigheden van oom Aad, Freek en Ronald ten spijt komt alles op zijn pootjes terecht. Het tweetal tegen wil-en-dank haalt het hoogste cijfer van de klas en Freek oogst toch nog waardering van zijn oude kameraad Dirk. Dat oom Aad bij de afronding van de opdracht de klas bezoekt is natuurlijk een geweldige verrassing, maar dat diverse kinderen tot tranen toe geroerd zijn én staand het Wilhelmus aanheffen wordt door de jury niet helemaal van deze tijd gevonden.

Karakterisering

Freek is een wat chaotische jongen: hij gaat laat naar school en vergeet weleens wat, zoals zijn tas met sportkleden. Hij heeft een vriend, maar bij nader inzien blijkt hij hun vriendschap niet goed te hebben ingeschat. Daarmee is de hoofdpersoon wel zo ongeveer getypeerd. Veel meer komt de lezer ook niet over zijn karakter te weten. Dat heeft deels te maken met het concept van een 'verhaal in een verhaal'. Meer dan de helft van *De opdracht voor groep 8* is ingeruimd voor de geschiedenis van oom Aad, waardoor Freeks karakter niet tot ontwikkeling komt. Gaandeweg het verhaal groeit hij wel iets op sociaal-emotioneel niveau: hij leert dat zijn idee van vriendschap met Dirk niet een échte vriendschap weerspiegelt.

Ook de andere karakters zijn wat karikaturaal. Dirk is een type met een grote mond en wil vooral stoer zijn, terwijl Ronald een eenzame buitenstaander lijkt maar bij nader inzien een gouden kameraad blijkt. Oom Aad is een oude knar met veel branie en een beetje levenswijsheid. Voor zijn 92 jaar is hij bovendien erg kras: hij vertelt in een middag en avond een aaneenschakeling van emotionele gebeurtenissen. Veel rustmomenten heeft hij ondanks zijn hoge leeftijd en heftige ervaringen niet nodig. Het is uitzonderlijk dat iemand die zoveel heeft meegemaakt dat nog helder en behoorlijk onaangedaan kan navertellen.

Ten aanzien van Duitse personages kent de auteur weinig nuance. Oom Aad spreekt over 'de Duitsers', die zonder uitzondering slecht zijn.

Vertelstijl

Het concept van een 'verhaal in een verhaal' is niet nieuw. Het resulteert in twee verhalen waarvan de oorlogsbelevissen van oom Aad de meeste ruimte in beslag nemen. De memoires van de bejaarde oom zijn in de tegenwoordige tijd geschreven en bevatten complete dialogen. Daardoor lezen ze vrij gemakkelijk weg, al moet de lezer soms even schakelen tussen beide verhaallijnen. Het boek had aan diepgang gewonnen als de auteur meer rust had ingebouwd en een minder stereotiep oorlogsverhaal had geschreven. Het principe "Less is more" had gelaagdheid, nuance en rust aan het verhaal toegevoegd en het verhaal mogelijk realistischer gemaakt.

Voor de redactie merkt de jury op dat er op taalkundig gebied nog winst te behalen valt. Het boek bevat nogal eens ongewone zinnen of spreektaal, zoals *De boom kondigt het jaargetijde van de herfst aan (p. 7)* en *Je geeft je mond maar een duw en je flappt er alles uit (p. 10)*. Ook komen er veel slordige

taalfouten voor, zoals onjuiste interpunctie (bijvoorbeeld een ontbrekende punt aan het einde van een zin op p. 66) of een hoofdletter.

Thema

De Tweede Wereldoorlog speelt in *De opdracht voor groep 8* een centrale rol. Bij monde van oom Aad maakt de auteur duidelijk dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. De ernst van het thema wordt tekortgedaan door de stortvloed aan stereotype belevissen en avonturen van oom Aad. Daardoor wordt op geen enkele manier recht gedaan aan het leed dat mensen, en in het bijzonder Joden, in de oorlogsjaren werd aangedaan.

Christelijk element

Freek en Ronald komen onmiskenbaar uit een behoudend nest. Op school wordt een Bijbelverhaal verteld en zingt de klas uit de Psalmberijming van 1773. De auteur geeft ook aandacht aan christelijke waarden, zoals betrouwbaarheid en vriendschap. En bij monde van oom Aad benadrukt ze dat het Gods goedheid is dat de hoofdpersonen (en de lezer) in vrijheid mogen leven.

Tot slot

De opdracht voor groep 8 vertelt de geschiedenis van een jongeman in oorlogstijd vanuit het perspectief van dezelfde jongeman op hoge leeftijd.

Die uitwerking is op zichzelf interessant, maar komt in dit verhaal niet tot bloei doordat beide verhaallijnen, inclusief karakters, matig worden uitgewerkt. Daardoor blijft het boek erg oppervlakkig. Het gebrek aan realisme in zowel de karakterisering van de hedendaagse verhaallijn als de avonturen in de historische verhaallijn draagt daar nog verder aan bij. De jury vond de historische onjuistheden/onvolkomenheden storend. Het boek is ongetwijfeld met de beste bedoelingen geschreven, maar schiet in zijn weergave van verleden en heden tekort.

Info auteur en illustrator

Ria Mourits-den Boer schrijft kinderboeken en verhalen. Ook maakte ze meerdere vertel-cd's, waarbij ze zowel het schrijven als het inspreken van de verhalen voor haar rekening nam.

Anneke Verheul-Moerdijk werkt als juf op een basisschool. Ze verzorgde de illustraties bij diverse kinderboeken en puzzelboeken.

De pagina's in het prentenboek zijn niet genummerd. Om in dit verslag te kunnen verwijzen naar specifieke pagina's, gebruiken we wel paginanummers. De titelpagina valt samen met pagina 1.

Samenvatting

Nova is een dromerig meisje, dat houdt van dansen, springen en buiten spelen. Thuis voelt ze zich niet veilig. Haar thuis voelt als een donderwolk. Nova hoopt dat ze zich als ze groot wordt, minder bang en verdrietig zal voelen. Maar de donkere wolk van thuis blijft Nova omringen terwijl ze opgroeit. Blijkens de ondertitel duidt deze donderwolk op een depressie. Nova probeert van alles om de wolk weg te jagen, maar het donker blijft. Nova voelt zich zo moe, dat ze niet weet of ze zo wel verder wil. Als ze droomt, ziet ze de mooiste kleuren. De wolk voelt wat minder zwaar. Als Nova wakker wordt, weet ze wat ze wil: ze wil leven zoals ze het voor zich zag in de droom. Ze gaat op zoek naar kleuren en ontmoet Lev, een hulphond. Zonder woorden laat Lev Nova voelen dat ze de moeite waard is. Hij blijft bij haar, ook op moeilijke momenten. Dankzij Lev kan Nova zeggen dat ze lééft.

Vormgeving

Een wolk om mij heen is een zorgvuldig vormgegeven prentenboek. De illustraties zijn eenvoudig en teruggebracht tot de essentie. Juist door hun eenvoud komen ze krachtig over. De emoties van Nova staan centraal. In enkele lijnen laat de auteur zien hoe zij zich voelt. Er is veel witruimte om de illustraties heen. Als de donderwolk Nova's leven steeds meer gaat beheersen, neemt het donker op de pagina's ook toe. De tekst is speels verdeeld over de pagina's. Sommige woorden springen eruit doordat voor een afwijkende vormgeving en een andere kleur is gekozen. Dit is bijvoorbeeld het geval op pagina 3: Nova DROOMT de hele dag. Tekst en beeld sluiten naadloos op elkaar aan en zijn beiden even belangrijk.

Plot en verhaallijnen

Pascal van Vliet kiest ervoor om met weinig woorden te laten zien wat het betekent om te leven met een donderwolk. Er wordt nergens verteld wat Nova precies is overkomen. Andere mensen spelen geen rol in dit verhaal. Alleen op de illustraties zijn ze op een abstracte manier weergegeven. Dit geeft het verhaal een universeel karakter en maakt het herkenbaar voor veel mensen die kampen met psychische problemen. De oplossing van een hulphond daarentegen is juist heel specifiek en niet voor iedereen weggelegd. Dit doet afbreuk aan de brede toepasbaarheid van dit verhaal.

Karakterisering

Nova is een dromerig meisje, dat opgroeit in een onveilige thuissituatie. Op verschillende manieren probeert ze de donkere wolk die haar leven overschaduwte te ontvluchten, maar het donker wordt

steeds sterker. Toch geeft ze niet op. Een droom spoort haar aan op zoek te gaan naar kleur en naar licht. Als ze een hulphond krijgt, verandert het leven voor Nova. De donkere wolk is niet verdwenen, maar ze hoeft er niet langer alleen tegen te vechten. Lev, haar hulphond, blijft bij haar. Dat vertrouwen geeft haar moed. Uit het voorwoord blijkt dat de auteur en illustrator zelf bekend is met depressie. Dat maakt het verhaal van Nova levensecht. Tekst en beeld laten van binnenuit zien hoe het leven met depressiviteit eruit kan zien. Het verhaal gaat om de binnenwereld van Nova. Wat er om haar heen gebeurt, wordt niet ingevuld. De namen van Nova en Lev zijn sprekend. Lev staat voor leven en betekent 'hart' in het Hebreeuws. Nova betekent 'nieuw'. Lev helpt Nova om een nieuwe weg te vinden in het leven.

Thema

Pascal van Vliet beschrijft op een integrale manier hoe het leven met een depressie voelt en welke rol een hulphond daarin kan spelen. Het is een moedige keuze om dit onderwerp centraal te stellen en de jury is onder de indruk van de manier waarop zij dit doet. Je voelt als lezer de onmacht van Nova en haar grote verlangen naar licht, lucht en verbondenheid. Nova's vertrouwen in het leven is geschaad. Dat blijkt uit de woorden op pagina 18: *Als mensen zeggen: 'Ik verlaat je nooit', weet Nova niet of ze dat wel geloven kan.* (pagina 18). Ondanks het thema is het geen loodzwaar boek geworden. Het einde is hoopvol: *Nova's verhaal eindigt niet met: ze leeft nog lang en gelukkig. Nee, trots zegt Nova: IK LÉÉF!* De auteur heeft het boek geschreven voor mensen met een depressie en voor allen die om iemand met een depressie heen staan: familieleden, vrienden, kennissen of zorgverleners. In het nawoord vertelt de auteur dat ze met dit boek wil laten zien wat een hulphond kan betekenen voor iemands herstelproces. Ook wordt doorverwezen naar een website en naar 113, het nummer dat je kunt bellen wanneer je denkt aan zelfdoding. In het verhaal wordt dit thema impliciet benoemd, wanneer Nova denkt: *Misschien is het beter als ik er niet meer ben* (pagina 11). De auteur laat bewust open wat Nova hiermee bedoelt, zodat iedere lezer het op zijn eigen niveau kan lezen. Een jong kind zal hierbij wellicht niet aan zelfdoding denken, maar aan even willen vluchten, er een dag niet willen zijn. Het is belangrijk om over dit boek in gesprek te gaan, zodat je als volwassene weet wat het boek bij een kind oproept.

Vertelstijl

De auteur heeft gekozen voor een ingetogen vertelstijl. Er staat geen woord te veel. Daarmee sluit de tekst naadloos aan bij de illustraties, die ook teruggebracht zijn tot de kern. Soms lopen de zinnen niet helemaal lekker, bijvoorbeeld op pagina 20: *Niet altijd durft Nova 's avonds te gaan slapen.* De woordvolgorde maakt dat de zin wat onnatuurlijk aanvoelt. Logischer is: *Nova durft 's avonds niet altijd te gaan slapen.* Door de eenvoudige vertelstijl is het een toegankelijk boek geworden voor zowel volwassenen als kinderen vanaf een jaar of acht. Het geeft kinderen die worstelen met psychische problemen taal om te kunnen vertellen wat er in hen omgaat.

Christelijk element

Het christelijke geloof komt in het boek niet expliciet ter sprake. Sommige illustraties bieden wel ruimte voor een christelijke interpretatie, zoals op pagina 8 en 9, waarbij een wolk wordt begroet door een warme zon. Deze warme zon deed sommige juryleden denken aan het licht van God, dat ons wil omringen. Over de hulphond wordt gezegd: *Maar Lev zegt zonder woorden 'Ik blijf'. Nova weet dat het waar is.* (p. 18). Voor de jury is God degene die blijft, de vaste grond in het leven. In het nawoord worden verschillende bronnen van hoop genoemd: Een hulphond, de zon die elke dag opkomt, een lief iemand, muziek, et cetera. Het christelijk geloof had hierbij ook heel goed als mogelijke hulpbron genoemd kunnen worden, zeker in een boek dat uitgegeven is bij een christelijke uitgeverij.

Conclusie

Met *Een wolk om mij heen* heeft Pascale van Vliet op een integere manier laten zien wat het leven met een depressie betekent. Het is een fijnzinnig boek over een gevoelig onderwerp, dat uitnodigt tot gesprek.

Bio auteur en illustrator

Pascale van Vliet is orthopedagoog en ervaringsdeskundige. Ze leeft samen met haar hulphond Simba. *Een wolk om mij heen* is haar debuut.